

Οδηγός Εκπαιδευτή

Ενότητα 6

Σύνθετα μέσα επικοινωνίας

Όνομα παρουσιαστή: _____

Ημερομηνία: _____

Co-funded by
the European Union

Λεξιλόγιο

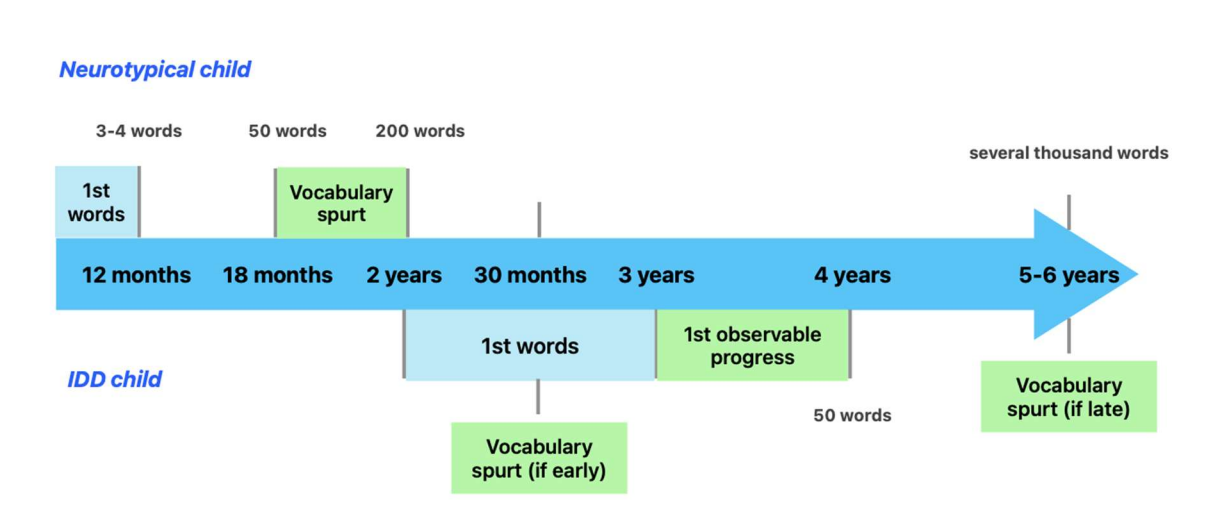
Η βιβλιογραφία αναφέρει ότι τα παιδιά με IDD αποκτούν τις ίδιες πρώτες λέξεις με τα νευροτυπικά παιδιά (Barrett & Diniz, 1989; Chapman, 2006; Mervis & Bertrand, 1995b) και εφαρμόζουν τις ίδιες στρατηγικές για την απόκτηση νέων λέξεων (Chapman et al., 1990; Mervis & Bertrand, 1994, 1995a) .

Η πιο προφανής διαδικασία στην ανάπτυξη του λεξιλογίου είναι η αύξηση του αριθμού των λέξεων που μπορεί να παράγει ένα παιδί. Πολυάριθμες μελέτες έχουν εξετάσει τον αριθμό των λέξεων που παράγονται από νευροτυπικά παιδιά σε διαφορετικές ηλικίες. Δείχνουν ότι τα μικρά παιδιά αποκτούν πολύ γρήγορα βασικό λεξιλόγιο. Στους 12 μήνες, ένα παιδί παράγει κατά μέσο όρο 3 ή 4 λέξεις, στους 18 μήνες 90 λέξεις, στα 2 χρόνια 320 λέξεις και στους 30 μήνες 570 λέξεις (Fenson et al., 1994) . Η έκθεση σε μεμονωμένες λέξεις μπορεί να διευκολύνει την πρώιμη λεξική ανάπτυξη. Γενικά, οι πρώτες λέξεις αποκτώνται αργά, με μέσο όρο από μία έως τρεις νέες λέξεις την εβδομάδα. Όταν το παιδί γνωρίζει 20 με 40 λέξεις, περίπου στους 18-20 μήνες, λαμβάνει χώρα μια έκρηξη λεξιλογίου και ο ρυθμός κατάκτησης νέων λέξεων αυξάνεται ξαφνικά και επιταχύνεται, έτσι ώστε κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου το παιδί μαθαίνει 8 ή περισσότερες λέξεις την εβδομάδα (Bassano , 2000) . Μέχρι την ηλικία των 6 ετών, ένα παιδί έχει παράγει περίπου 14.000 λέξεις. Από τότε, μαθαίνονται 3.000 λέξεις κάθε χρόνο μέχρι την ηλικία των 17 περίπου. Ως ενήλικας, το παραγωγικό λεξικό αποτελείται από 20.000 έως 50.000 λέξεις (Clark, 1995) .

Αν και οι πρώτες λέξεις εμφανίζονται σε νευροτυπικά παιδιά και παιδιά με IDD περίπου στην ίδια νοητική ηλικία, μόνο αργότερα η καθυστέρηση διευρύνεται στις τελευταίες, οδηγώντας μας να θεωρήσουμε τη λεξιλογική τους ανάπτυξη ως μια αργή και ατελή εκδοχή της φυσιολογικής ανάπτυξης (Chapman, 2006) . Για παράδειγμα, φαίνεται ότι μόνο το 10% των παιδιών με σύνδρομο Down παράγει τον πρώτο λόγο στην ηλικία του ενός έτους, με την πλειονότητα να αρχίζει να μιλάει μόνο μετά την ηλικία των 2 ετών, σε ένα πλαίσιο μεγάλης μεταβλητότητας μεταξύ των ατόμων (Berglund et al. , 2001) . Ωστόσο, αν και καθυστερημένη, η λεξιλογική ανάπτυξη των παιδιών με σύνδρομο Down ακολουθεί την ίδια αναπτυξιακή τροχιά με αυτή των νευροτυπικών παιδιών (Rondal & Comblain, 1999) . Όσον αφορά την κατανόηση του λεξιλογίου, ένας ορισμένος αριθμός εφήβων μπορεί ακόμη και να παρουσιάσει απόδοση ίση ή καλύτερη από αυτή των νορμοτυπικών παιδιών της ίδιας νοητικής ηλικίας (Chapman, 2006) .

Το φαινόμενο της λεξιλογικής έκρηξης, το οποίο είναι σημάδι αύξησης του λεξιλογίου στους 18-24 μήνες περίπου στα φυσιολογικά αναπτυσσόμενα παιδιά, επηρεάζεται από διανοητική αναπηρία και καθυστερεί χρονικά. Σύμφωνα με μελέτες, μπορεί να εντοπιστεί σε παιδιά με σύνδρομο Down περίπου στους 30 μήνες ή αργότερα, περίπου στα 5 έως 6 χρόνια (Oliver & Buckley, 1994) . Η ανάπτυξη του λεξιλογίου είναι επομένως λιγότερο έντονη από ό,τι στο μέσο παιδί και σε περισσότερο από το 50% των περιπτώσεων, τα παιδιά με μέτρια νοητική αναπηρία δεν σπάνε το φράγμα του λεξιλογίου των 50 λέξεων πριν από την ηλικία των 4 ετών (Berglund et al., 2001). Επομένως, μόνο από την ηλικία των 3 έως 4 ετών μπορεί να παρατηρηθεί πραγματική πρόοδος. Υπό το φως αυτών των δεδομένων, φαίνεται ότι η ταχύτητα απόκτησης νέων λέξεων στα παιδιά με IDD δεν είναι ίση με αυτή των παιδιών σε φυσιολογική ανάπτυξη. Οι αναπτυξιακές καμπύλες των δύο ομάδων σταδιακά διαχωρίζονται και το χάσμα διευρύνεται με τα χρόνια, σε ένα πλαίσιο μεγάλης μεταβλητότητας μεταξύ των ατόμων. Ως συμπέρασμα, το λεξιλογικό τους απόθεμα παραμένει χαμηλότερο από αυτό των

συνομηλίκων τους σε φυσιολογική ανάπτυξη, σε συνδυασμό με βάση τη νοητική ηλικία ή τη γλωσσική ηλικία (Zampini & D'Odorico, 2011) .

Όπως φαίνεται στο παραπάνω σχήμα, φαίνεται ότι η ταχύτητα απόκτησης νέων λέξεων στα παιδιά με IDD δεν είναι ίση με αυτή των παιδιών σε φυσιολογική ανάπτυξη.

Περισσότερο από τη χρονολογική ηλικία, η νοητική ηλικία είναι μια ουσιαστική ερμηνευτική μεταβλητή στην ανάπτυξη του λεξιλογικού αποθέματος των ατόμων με νοητική αναπηρία (Barrett & Diniz, 1989; Roberts et al., 2007) . Στην πραγματικότητα, οι διάφορες μελέτες που διεξήχθησαν τις τελευταίες δεκαετίες έδειξαν ότι δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους του εκφραστικού λεξιλογίου και της χρονολογικής ηλικίας των παιδιών με IDD, γεγονός που υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει γραμμική σχέση μεταξύ του εκφραστικού λεξιλογίου και της εμπειρίας ζωής ή απλή βιολογική ωρίμανση.

Από την άλλη πλευρά, το μέγεθος του δεκτικού λεξιλογίου συσχετίζεται τόσο με τη νοητική ηλικία όσο και με τη χρονολογική ηλικία, όπως φαίνεται από την εργασία των Facion et al. (Facion et al., 2002; Facion, Nuchadee, et al., 2012; Facion et al., 2016) . Αυτό υποδηλώνει ότι η εμπειρία ζωής των ατόμων με διανοητική αναπηρία, όποια και αν είναι η αιτιολογία, αυξάνει τις ευκαιρίες για επέκταση της δεκτικής πλευράς του λεξιλογικού αποθέματος, ακόμη και αν η ενεργή ανάκτηση από τη μνήμη για παραγωγικούς σκοπούς παραμένει ανεπαρκής.

Στα αρχικά στάδια της λεξικής κατάκτησης, οι λέξεις που χρησιμοποιούνται από τα παιδιά με IDD είναι σχετικά παρόμοιες με αυτές που χρησιμοποιούν τα νευροτυπικά παιδιά. Για παράδειγμα, οι πρώτες 50 λέξεις που παράγονται από παιδιά με σύνδρομο Down και νευροτυπικά παιδιά έχουν το ίδιο αναφορικό περιεχόμενο, δηλαδή ονόματα ανθρώπων γύρω τους, ζώα, παιχνίδια, κουζίνα σκεύη, φαγητό και ποτό, καθώς και λέξεις που σχετίζονται με καθημερινές ρουτίνες και δραστηριότητες. (Clark, 1995) . Τα παιδιά με νευροτυπικό σύνδρομο και σύνδρομο Down αποκτούν πρώτα τα ονόματα αντικειμένων που είναι «δυναμικά κινητικά ή ικανά για κίνηση» (άνθρωποι, ζώα, οχήματα κ.λπ.), μετά τα ονόματα των αντικειμένων που μπορούν να χειριστούν (παιχνίδια, ρούχα) και τέλος τα ονόματα των μερών του σώματος. Η προσθήκη νέων λέξεων στο λεξιλόγιο συμπίπτει με την ανάπτυξη και την οργάνωση κάθε σημασιολογικού τομέα.

Εκτός από αυτές τις «λέξεις περιεχομένου» (ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα και επιρρήματα), το λεξικό πρέπει επίσης να περιλαμβάνει λειτουργικές λέξεις ή «σχεσιακούς» όρους (προθέσεις, άρθρα, συνδέσμους κ.λπ.), οι οποίοι διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στην

κατασκευή του σύνταξη. Η ιδιαιτερότητα αυτού του τύπου λεξιλογίου είναι ότι αποτελείται αποκλειστικά από λέξεις των οποίων η λειτουργία είναι να υποδηλώνουν μια σχέση, ιδιαίτερα από άποψη χώρου ή χρόνου, μεταξύ δύο αντικειμένων, προσώπων ή γεγονότων. Η απόκτησή τους είναι πιο αργή και καθυστερημένη σε παιδιά με IDN επειδή η κατανόησή τους απαιτεί πιο σύνθετες γνωστικές προϋποθέσεις (Facon, Magis, et al., 2012) .

Ανάγκες λεξιλογίου για άτομα με χαμηλές επικοινωνιακές δεξιότητες

Η συνολική ικανότητα επικοινωνίας του ατόμου IDD είναι ένας σημαντικός παράγοντας που πρέπει να λαμβάνει υπόψη η ομάδα (θεραπευτές, εκπαιδευτικοί, κ.λπ.) κατά την επιλογή του λεξιλογίου που θα τοποθετηθεί στο εργαλείο AAC.

Τα άτομα με βαθιά και σοβαρή IDD δεν μπορούν να δημιουργήσουν το δικό τους λεξικό. Πρέπει να ικανοποιούνται με λεξιλόγιο που έχουν επιλεγεί από άλλους.

Πρέπει να ληφθούν υπόψη δύο είδη λεξιλογίων:

- Το λεξιλόγιο που απαιτείται για την επικοινωνία – βασικό λεξιλόγιο,
- Το λεξιλόγιο που απαιτείται για την ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων – περιθωριακό λεξιλόγιο.

Βασικό λεξιλόγιο

Το βασικό λεξιλόγιο ονομάζεται έτσι καθώς είναι θεμελιώδες για να εκφράσει τις θεμελιώδεις ανάγκες του ατόμου.

Οι βασικές λέξεις είναι ένα μικρό σύνολο απλών λέξεων που αποτελούν το 80% των λέξεων που χρησιμοποιούνται στην καθημερινή επικοινωνία (δείτε παραδείγματα στο <http://corevocabulary.weebly.com>).

Το βασικό λεξιλόγιο περιορίζεται σε ένα σύνολο από εξαιρετικά χρήσιμες λέξεις. Σί αποτελείται από αντωνυμίες (εγώ, εσύ κ.λπ.), ρήματα (τρώω, πίνω, κοιμάμαι κ.λπ.), περιγραφικούς (ζεστό, κρύο, κ.λπ.) και προθέσεις (μέσα, πάνω κ.λπ.). Το βασικό λεξιλόγιο περιέχει πολύ λίγα ουσιαστικά.

Το βασικό λεξιλόγιο οργανώνεται ανάλογα με το πλαίσιο, έτσι ώστε οι λέξεις να είναι διαθέσιμες όταν χρειάζεται. Πίνακες επικοινωνίας:

- περιέχουν το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται για γεύμα, ντύσιμο, τουαλέτα, χόμπι κ.λπ.
- τοποθετούνται εκεί που λαμβάνει χώρα η δραστηριότητα.

Περιθώριο λεξιλόγιο

Το εργαλείο AAC μπορεί να περιέχει λεξιλόγιο που είναι ακόμα άγνωστο ή δεν χρησιμοποιείται από το άτομο. Πράγματι, αυτό το λεξιλόγιο δεν επιλέγεται λόγω της λειτουργικής του ανάγκης σε συγκεκριμένη κατάσταση, αλλά επειδή μπορεί να είναι χρήσιμο για την ανάπτυξη του λεξικού και της γλώσσας.

Συνήθως, θεωρείται ότι το περιθωριακό λεξιλόγιο περιέχει διαφορετικές κατηγορίες λέξεων που μπορούν να συνδυαστούν για να σχηματίσουν μια πιο σύνθετη σημασία:

- ουσιαστικά (π.χ.: πρόσωπο, τοποθεσίες, αντικείμενα),

- συγκριτικά (π.χ.: λιγότερο από, καλύτερα, κ.λπ.),
- γενικά ρήματα (π.χ.: κάνω, δίνω, παίρνω κ.λπ.),
- συγκεκριμένα ρήματα (π.χ.: τρώω, πίνω, βλέπω κ.λπ.),
- συναισθηματικές λέξεις (π.χ.: λυπημένος, χαρούμενος, θυμωμένος, κ.λπ.)
- λέξεις που εκφράζουν μια επιβεβαίωση ή μια άρνηση (π.χ.: ναι, όχι, όχι κ.λπ.)
- επανάληψη ή διακοπή της έκφρασης λέξεων (π.χ.: περισσότερα, διακοπή κ.λπ.)
- ειδικά ονόματα και αντωνυμίες που αναφέρονται σε πρόσωπα – τα κύρια ονόματα μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για να επισημάνουν μια ιδιοκτησία (π.χ. αντί για το δικό μου),
- μεμονωμένα επίθετα (π.χ. ζεστό/ζεστό, καθαρό κ.λπ.) και, σε δεύτερη φορά, το αντίθετό τους
- βασικά χρώματα (λευκό, μαύρο, κίτρινο, μπλε και κόκκινο) που είναι τα πιο απλά,
- βασικές προθέσεις.

Βιβλιογραφία

Barrett, MD, & Diniz, FA (1989). Λεξική ανάπτυξη σε παιδιά με νοητική υστέρηση. *Γλώσσα και επικοινωνία σε άτομα με νοητική υστέρηση* , 3-32.

Bassano, D. (2000). Πρώιμη ανάπτυξη ουσιαστικών και ρημάτων στα γαλλικά: Διερεύνηση της διεπαφής μεταξύ λεξικού και γραμματικής. *Journal of Child Language* , 27 (3), 521-559. <https://doi.org/10.1017/S0305000900004396>

Berglund, E., Eriksson, M., & Johansson, I. (2001). Αναφορές γονέων για προφορικές γλωσσικές δεξιότητες σε παιδιά με σύνδρομο Down. *Περιοδικό έρευνας λόγου, γλώσσας και ακοής* .

Chapman, R. (2006). Εκμάθηση γλωσσών στο σύνδρομο Down: Το προφίλ ομιλίας και γλώσσας σε σύγκριση με εφήβους με γνωστική έκπτωση άγνωστης προέλευσης. *Έρευνα και πρακτική για το σύνδρομο Down* , 10 (2), 61-66. <https://doi.org/10.3104/reports.306>

Chapman Robin S., Bird Elizabeth Kay-Raining, & Schwartz Scott E. (1990). Γρήγορη χαρτογράφηση λέξεων σε πλαίσια συμβάντων από παιδιά με σύνδρομο Down. *Journal of Speech and Hearing Disorders* , 55 (4), 761-770. <https://doi.org/10.1044/jshd.5504.761>

Clark, EV (1995). *Το λεξικό σε κατάκτηση* (Τόμος 65). Cambridge University Press.

Facon, B., Courbois, Y., & Magis, D. (2016). Μια συγχρονική ανάλυση των αναπτυξιακών τροχιών της κατανόησης του λεξιλογίου μεταξύ παιδιών και εφήβων με σύνδρομο Down ή νοητική αναπηρία αδιαφοροποίητης αιτιολογίας. *Journal of Intellectual & Developmental Disability* , 41 (2), 140-149. <https://doi.org/10.3109/13668250.2016.1160370>

Facon, B., Facon-Bollengier, T., & Grubar, J.-C. (2002). Χρονολογική ηλικία, δεκτικό λεξιλόγιο και συντακτική κατανόηση σε παιδιά και εφήβους με νοητική υστέρηση. *American Journal on Mental Retardation* , 107 (2), 91-98. [https://doi.org/10.1352/0895-8017\(2002\)107<0091:CARVAS>2.0.CO;2](https://doi.org/10.1352/0895-8017(2002)107<0091:CARVAS>2.0.CO;2)

Facon, B., Magis, D., & Courbois, Y. (2012). Σχετικά με τη δυσκολία των σχεσιακών εννοιών μεταξύ των συμμετεχόντων με σύνδρομο Down. *Research in Developmental Disabilities* , 33 (1), 60-68.

Facon, B., Nuchadee, M.-L., & Bollengier, T. (2012). Μια ποιοτική ανάλυση του γενικού

δεκτικού λεξιλογίου των εφήβων με σύνδρομο Down. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities* , 117 (3), 243-259.

Fenson, L., Dale, PS, Reznick, JS, Bates, E., Thal, DJ, Pethick, SJ, Tomasello, M., Mervis, CB, & Stiles, J. (1994). Μεταβλητότητα στην πρώιμη επικοινωνιακή ανάπτυξη. *Μονογραφίες της κοινωνίας για την έρευνα στην ανάπτυξη του παιδιού* , i-185.

Mervis, CB, & Bertrand, J. (1994). Απόκτηση της Αρχής Novel Name-Nameless Category (N3C). *Child Development* , 65 (6), 1646-1662. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/1131285>

Mervis, CB, & Bertrand, J. (1995a). Απόκτηση της αρχής της νέας κατηγορίας χωρίς όνομα (N3C) από μικρά παιδιά που έχουν σύνδρομο Down. *American Journal on Mental Retardation* .

Mervis, CB, & Bertrand, J. (1995b). Πρώιμη λεξική κατάκτηση και η έκρηξη του λεξιλογίου: Μια απάντηση στους Goldfield & Reznick. *Journal of Child Language* , 22 (2), 461-468.

Oliver, B., & Buckley, S. (1994, janvier 1). *Η γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών με σύνδρομο Down: Πρώτες λέξεις σε φράσεις δύο λέξεων* . Έρευνα και πρακτική για το σύνδρομο Down. <https://doi.org/10.3104/reports.33>

Roberts, J., Price, J., Barnes, E., Nelson, L., Burchinal, M., Hennon, EA, Moskowitz, L., Edwards, A., Malkin, C., Anderson, K., Misenheimer, J., Hooper, SR, & Abbeduto, L. (2007). Δεκτικό λεξιλόγιο, εκφραστικό λεξιλόγιο και παραγωγή λόγου αγοριών με σύνδρομο εύθραυστου Χ σε σύγκριση με αγόρια με σύνδρομο Down. *American Journal on Mental Retardation* , 112 (3), 177 - 193. [https://doi.org/10.1352/0895-8017\(2007\)112\[177:RVEVAS\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1352/0895-8017(2007)112[177:RVEVAS]2.0.CO;2)

Rondal, J.-A., & Comblain, A. (1999). Σύγχρονες προοπτικές για τις αναπτυξιακές δυσφασίες. *Journal of Neurolinguistics* , 12 (3 - 4), 181 - 212. [https://doi.org/10.1016/S0911-6044\(99\)00014-7](https://doi.org/10.1016/S0911-6044(99)00014-7)

Zampini, L., & D'Odorico, L. (2011). Λεξική και συντακτική ανάπτυξη σε Ιταλικά παιδιά με σύνδρομο Down. *International Journal of Language & Communication Disorders* , 46 (4), 386 - 396.